

4 TANULÁS

FORRÁS 1 Anne megszületik

Otto Frank és Edith Holländer házassága, 1925. május 12.
A Frank és Holländer családok nemzedékek óta Németországban éltek. Frankék liberális zsidók. Kapcsolatot éreznek a zsidó tradíciókkal, de nem szigorúan vallásosak. 1930-ban a német lakosság körülbelül 1%-a, hozzávetőleg 500 000 ember zsidó.

A ház ahová Anne Frank született – Marbachweg 307.
Frankfurt am Main (Németország).

Margot, Anne és édesapjuk, 1931 augusztusa.

Szerda van, 1929. június 12-e. Reggel fél hétkor sírás zaja tölti meg egy frankfurti kórház szobáját. Anne Frank ekkor hallatja magát először. A születése nehéz volt és egész éjjel tartott, ám Anne épp úgy sír, ahogy az újszülöttek szoktak, úgy tűnik tehát, hogy minden rendben van.

Az ápolónő aki Anne anyjának, Edithnek segít, olyan fáradt, hogy a kórházi okmányokba véletlenül fiúként jegyzi be a a kislányt, akit Otto és Edith Annelies Marie-nek nevez el. Ő a második gyermekük.

A következő nap, amikor meglátogatja Edithet és Annét, Otto egy fényképezőgépet visz magával. Szeret különleges pillanatokat megörökíteni és ennek az eseménynek nyoma kéne, hogy maradjon. Anne gyönyörű lány, az átlagosnál hosszabb fekete hajjal és imádni való arcocskával. Edith közel tartja magához a babát. Később összeállít egy fotóalbumot a képekből, amiket a férje készített, éppúgy, ahogyan ezt Margot születése után is tette.

Margot, Anne három évvel idősebb lánytestvére. Két nappal Anne születése után ő is látogatóba jön a kórházba aachen nagymamájával együtt, aki Edith édesanyja. Egy kistestvér! Margot úgy gondolja, hogy ez fantasztikus! Alig várja, hogy anyukája és Anne hazajöjjenek, de ez még odébb van: tizenkét napig benn kell maradniuk.

Anne egy szerető család tagja. Amikor megnő kissé, gyakran utazik Holländer vezetéknévű nagyjához Aachenbe, látogatóba. Két nagybátyja, Julius és Walter is ott élnek. A Frank nagymama Frankfurtban lakik, mint Anne. Amikor Anne idősebb lesz, apja családjának egy része, beleértve mindkét unokatestvérét, Svájcba költözik. Később őket is nagyon jó lesz meglátogatni.

Most szüleivel és testvéreivel él egy nagy és kényelmes sárga házban, zöld redőnyökkel a Marbachweg 307-es szám alatt, Frankfurtban.

Kathi, a házvezetőnő gondoskodik róla, hogy minden tökéletes rendben legyen. Mire Anne pár hónaposan megtanul kúszni – egy egész világot tud felfedezni a lakáson belül. Van nappali, étkező, konyha, hálószobák, édesanyja saját szobája és Kathié. Na meg, persze, a szülők hosszú, könyvespolcos fala!

Otthonuk egy kellemes zöldövezeti szomszédságban található, szép kerttel és erkéllyel. Ahogy kibújik a nap, a környékbéli gyerekek máris kirohannak játszani. Vannak köztük, akik keresztény családok tagjai és vannak, akik nem. A szüleiknek általában jó állásuk van, de nem gazdagok. Anne családjával ellentétben a legtöbben nem zsidók. A zsidó családok zöme Frankfurt más területein lakik.

Anne egy éven belül megtanul járni, anyja gyakran lelviszi a ház mögötti homokozóba játszani. Úgy dobálhatja a homokot, ahogyan csak kedve tartja. Beleugrik minden pocsolóba, ami csak útjába kerül. Ha összesározza a ruháskáit és a haját, nem számít! Minél piszkosabb, annál jobb! Anyja csupán a fejét csóválja és a szekrényből gyorsan előszedi a friss, tiszta ruhát. Edith szereti a rendet. Otto csak nevet a dolgon. Hát, ez az Anne! Olyan lelkesedést sugároz, hogy senki sem tud haragudni rá!

Edith minden tőle telhetőt megtesz a lányaiért, munka után pedig általában Otto fürdeti meg őket, játszik velük és meséket mond nekik. A szülők mindketten arra törekszenek, hogy lányaiknak biztonságos és boldog gyermekkort biztosítsanak. E szándékuk azonban nemsokára hiábavalónak bizonyul.

1924-ben, politikai puccs kísérletének bukása után Adolf Hitlert bebörtönzik. A rácsok mögött kezdi papírra vetni gondolatait és elképzeléseit. Az elkészült könyv a „Mein Kampf” (Harcom) címet kapta. Kétkötetben, 1925-26 folyamán jelent meg először. Híre széles körben terjedt és hamar népszerűvé vált.

Adolf Hitler az éves nürnbergi pártgyűlésen, 1927.

Munkanélküliek sora a hannoveri Munkaközvetítő Központnál, 1932 tavasza. A kerítésen a „szavazz Hitlerre” felirat olvasható.

1921-ben Adolf Hitler a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (NSDAP) vezetőjévé válik, ami akkoriban még csak egy kis politikai párt. Hitler extrém ideákkal telt ember volt, azzal a képességgel, hogy beszédével lenyűgözze hallgatóságát. Ez a tulajdonsága tette kiemelkedővé.

Csak nem rég ért véget az első világháború, amelyet Németország maga kezdeményezett. Több, mint kétmillió német katona halt meg a háború ideje alatt, mások súlyos sebesülésekkel tértek vissza. Ausztria, Németország szövetségese több, mint egymillió katonát veszített el. Ellenfeleiket – beleértve Franciaországot, Nagy Britanniát, Oroszországot és Olaszországot – szintúgy több milliós embervesztés érte. A pusztítás után számos város és falu állt romokban Franciaországban és Belgiumban is.

A győztesek úgy döntöttek, hogy Németországnak óriási kártérítést kell fizetnie a háború okozta károkért. A feltételeket a Versailles-i békeszerződésen rögzítették. Németország komoly nehézségekkel került szembe, mivel nem tudott eleget tenni a megfogalmazott követeléseknek. A háború elvesztésének további, a békeszerződésben rögzített következménye volt az is, hogy a vesztes országok egyes területeit elcsatolták a nyertesek.

Hitler katonaként szolgált az első világháborúban és felettébb csalódott volt, hogy Németország vesztésként került ki a harcokból. Nacionalistaként azt akarta, hogy minden, ami Németországgal kapcsolatos, német legyen. Úgy érezte, hogy az országok, melyek eltulajdonították Németország egyes részeit, vissza kell adják a földet. Sőt, úgy vélte, hogy egyesítenie kell Németországot és Ausztriát, így hozva létre egy nagy és erős birodalmat.

Hitler antiszemita volt. Megkülönböztette (diszkriminálta) a zsidókat, ám nem csupán vallási vagy kulturális alapon; alsóbbrendű embereknek tartotta őket. Azt állította, hogy a zsidók tehetnek Németország háborús vereségéről is. Ennek persze semmi értelme nincs, hiszen sok zsidó harcolt a német hadseregben a háború idején. Mégis, Hitler úgy gondolta, hogy a zsidóknak semmi helyük Németországban.

Sok ember nem értett egyet vele. Tudták, hogy Németország teljesen más okokból vesztette el a háborút és egészen más elképzeléseik voltak arról, hogy mi kell az országnak ahhoz, hogy talpra álljon. A német kormány azonban nem tudta megoldani a fennálló problémákat; nem volt válasza a munkanélküliségre és a szegénységre. Következésképp sok volt a zendülés és a politikai pártok nem ritkán az utcán harcoltak a hataloméért.

Hitler pártja nem volt nagy az első világháborút követő években, de 1928-ban az NSDAP már elegendő szavazatot kapott ahhoz, hogy bekerüljön a parlamentbe. 1929. vége felé, csupán pár hónappal Anne születése után, az Egyesült Államokban bekövetkező tőzsdekrach következményeként összeomlott a világgazdaság. Rövid időn belül tetőfokra hágott a munkanélküliség és nyomor. Propagandájának köszönhetően az 1932. évi választásokon az NSDAP megszerezte a többség szavazatát. Látszólag sokak szerint egyedül ez a párt oldhatta meg az ország gondjait. 1933. elején Hitlert kancellárrá választották. Ő lett az új állam vezetője.

Az ezt megelőző években egyre többször hangoztatta azon állításait, amik szerint a zsidók okolhatóak Németország bajaiért. Erről írt a Harcom (Mein Kampf) című könyvében. Nem meglepő, hogy a zsidók aggódni kezdtek: mit tartogat számukra Hitler és az NSDAP.

4 TANULÁS

FORRÁS 1 Menekülés Németországból

Adolf Hitler a német kormány vezetőjévé válik, 1933. január 30-án kancellárrá választják. Az újként hatalomra kerülők hamarosan felfedik valódi szándékaikat. Az első zsidóellenes törvények engedélyezése után kezdetét veszi a németországi zsidókat célkeresztbe vevő boszorkányüldözés.

Anne, Edith és Margot Frank, 1933. március 10. A frankfurti Tietz áruházban volt egy fotó-súlymérő fülke, ahol az ember egyidejűleg tudta lemérni a súlyát és útlevélképet készíttetni. Közösen alig 110 kilót nyomtak.

Míg Otto Frank beindítja vállalkozását Amszterdamban, Anne, Margot és édesanyjuk a Holländer nagymamánál laknak Aachenben. Edith Frank gyakran utazik Amszterdamba, hogy lakást keressen.

A szülők már egy ideje gondolkodni kezdtek azon, hogy elutaznak az országból és máshol kezdenek új életet. Otto üzleti ügyei rosszul mentek a gazdasági válság miatt. Annak érdekében, hogy spóroljanak, ideiglenesen beköltöztek Otto anyukájához.

Ám a bizonytalan anyagi helyzet már nem az egyetlen ok, ami miatt jobbnak látják elhagyni az országot. Mióta Adolf Hitler hatalomra jutott 1933-ban, Otto és Edith szorong a jövő miatt. Hitler nyilvánvalóvá teszi, hogy saját és pártja véleménye szerint a zsidók nem teljes rangú németek. Hitler utálja a zsidókat.

Otto egyszer hallotta, hogy a náciak – Hitler követői – ezt éneklik az utcán: „Ha késünkről majd zsidó vér csorog, Akkor leszünk csak boldogok...” Ezt természetesen nagyon megrázta Otto-t. Ráadásul Frankfurt polgármesterét leváltották egy náci vezetőre. Azokat az embereket, akik ellenzik az efféle intézkedéseket, letartóztatják.

Otto és Edith számára világossá vált, hogy Németországban nem tudnak biztonságos, vidám környezetet biztosítani a gyermekeiknek. Fogják hát a csomagjaikat és elhagyják a szülőföldjüket, hogy tiszta lappal kezdjenek Hollandiában.

Otto segítséget kapott Svájcban élő sógorától Erich Elias-tól, aki pénzt küldött neki, hogy megalapíthassa az Opekta vállalat amszterdami irodáját. Ez a cég már létezett más országokban: zselésítő anyagot gyárt lekvárokhoz. Otto-nak gondoskodnia kell róla, hogy a holland háziasszonyok megismerjék és megvegyék a terméket. Ha ez sikerül neki, újra lesz bevétele és megfelelően tud gondoskodni a családjáról.

Otto először egyedül megy Amszterdamba. Edith Margot-val és Anne-val Aachenben marad, ahol a Holländer nagymama és Edith két fiútestvére laknak. Megbeszélik, hogy míg Otto beindítja a vállalkozást, Edith a lakáskeresés miatt utazik majd rendszeresen Amszterdamba.

A csomagok bepakolva, másnap indulás. El kell búcsúzniuk egymástól egy időre. Mindent megtesznek majd, hogy mielőbb megtanulják a nyelvet és hozzászokjanak az új városhoz. Margot és Anne rövidesen új barátságokra tesznek szert, különösképp azután, hogy beiratkoznak a holland iskolába. Edith és Otto kényelmessé és szerethetővé teszik új otthonukat. Arra bátorítják lányaikat, hogy hívjanak vendégeket. Kicsit nehézkes eleinte a beilleszkedés, de minden rendben lesz végül.

Mindannyian úgy gondolják, hogy Hollandiában biztonságban lesznek.

4 TANULÁS

FORRÁS 1 Demokráciából diktatúra

A nácik teljes irányítást akarnak a német fiatalság nevelése felett. A fiúkat célzó tevékenységek egyre katonásabb jelleget vesznek fel. A lányokat az anyaságra és háztartási feladatok ellátására készítik fel. A Hitlerjugend (Hitler fiataljai) plakátja, amelyen a következők állnak: „A fiatalok a vezetőt szolgálják” és „Minden tízéves a Hitlerjugendbe!”

„Zsidókat nem látunk itt szívesen” felirat egy rosenheimi transzparensten, 1935.
A nácik nem csak alsóbbrendűeknek tekintik a zsidókat, hanem veszélyesnek is. Abban a tévhitben élnek, hogy a zsidók uralkodnak a világ felett és azon munkálkodnak, hogy elpusztítsák az úgynevezett „árja fajt”.
A zsidóknak szánt tilalmak listája egyre bővül annak érdekében, hogy elkülönítsék őket nem-zsidó lakosságtól.

Az 1938 november 9-ről 10-ére virradóra a nácik országos pogromot szerveznek a zsidók ellen. A csőcselék 177 zsinagógát pusztít el, 7500 boltot rongál meg és több, mint 100 zsidót meggyilkol. Ez az éjszaka „Reichskristallnacht” (Kristályéjszaka), mely az utcákat elborító üvegcserépekre utal. Égő zsinagóga a Kristályéjszakán.

A második világháborút túlélő zsidók közül néhányan később azt mondták, hogy meg voltak döbbenve, amikor Adolf Hitler és náci pártja megnyerte a választásokat és ezzel a legnagyobb politikai erővé váltak Hitlerrel, mint államfővel az élen. Nem volt kétségük afelől, hogy ennek súlyos következményei lesznek rájuk nézve, még ha nem is láthatták előre, hogy pontosan milyenek lesznek ezek a következmények. Mire hatalomra került, Hitler már sok embert fordított sikeresen a zsidó közösség ellen, és ezt a törekvést nem állt szándékában feladni.

Ettől függetlenül voltak zsidók, akik hitték, hogy a dolgok majd jobbra fordulnak. Ha Hitlernek valóban sikerülne felélesztenie a gazdaságot, a zsidók iránti utálat legvalószínűbben csillapodna. Mellesleg, mit tehetnének? Ez ugyanúgy az ő országuk is! Ott éltek és dolgoztak, ahogyan a családjaik és a barátaik. Németországban építették fel az életüket. Hogy hagyhatnák mindezt maguk mögött? Nem olyan egyszerű mindent előlről kezdeni egy másik országban.

Lassan, de biztosan azonban minden megváltozott. Miután Hitler vezetővé lett 1933-ban, Németország demokratikus országból diktatúrává vált. Csak egy vélemény, egy vízió, egy hozzáállás számított – Adolf Hitleré. Azok, akik kritikusak voltak vele és az elveivel szemben, koncentrációs táborokban végezték.

1935-ben, két évvel azután, hogy a Frank család átköltözött Hollandiába, Németországban bevezették az úgynevezett nürnbergi faji törvényeket. Ezek olyan rendelkezések voltak, amelyek minden korábbinál nehezebbé tették a német zsidók életét. Példának okáért, zsidók nem házasodhattak össze nem

zsidókkal, elvesztették az állampolgárságukat és sok más polgári jogukat is szigorúan korlátozták.

A zsidókkal szembeni agresszió egyre gátlástalanabbá vált. Valódi ok vagy ürügy nélkül is le lehetett tartóztatni, megalázni zsidó embereket vagy erőszakot elkövetni ellenük – a tény, hogy zsidók voltak, éppen elegendő volt. 1938. november 9. és 10. közötti éjszakán az erőszak drámai szintet ért el. Németország szerte feldúlták és kirabolták a zsidó otthonokat, üzleteket és zsinagógákat. Ez az esemény *Kristallnacht*-ként, azaz Kristályéjszakaként vonult be a köztudatba. Körülbelül harmincezer zsidó embert (beleértve Anne egyik nagybácsiját) zártak börtönbe és nagyjából százat megöltek. Azok, akik addig azt hitték, hogy a dolgok rendben lesznek, most pánikba estek.

Számtalan zsidó kísérelte meg elhagyni az országot a történelem után. Addigra viszont a környező országokba való belépés feltételei olyan szigorúvá váltak, hogy a menekvés közel lehetetlenné vált. „Megvannak a saját problémáink” hárítottak más államok vezetői. „Nem tehetünk többet annál, mint amit most teszünk.” Így, a német zsidók csapdában találták magukat.

1933-ban, amikor Anne és családja letelepedtek Hollandiában, még körülbelül 560 ezer zsidó élt Németországban. Több, mint felük sikeresen elhagyta az országot 1933. és 1939. között.

Német katonák bevonulnak Rotterdam központjába, 1940 májusa.

1940. május 15-én a német Wehrmacht bevonul Amszterdamba.

15. A német hadsereg bevonul Amszterdamba, közel Otto Frank vállalatához, 1940. május 16. Otto és Edith azt remélik, hogy Hollandia nem fog csatlakozni a háborúhoz. 1940. május 10-én azonban a német hadsereg lerohanja Hollandiát. Belgiumot és Franciaországot is elfoglalják.

Éjszaka közepe van. Otto, Edith, Margot, Anne és a Holländer nagymama – Edith anyukája, aki együtt lakik a családdal már majdnem egy éve – fenyegető hangokra és lármára ébrednek. Mi történik? Óvatosan az ablakba állnak figyelni. Nem értik. Nem mennydörgés; az ég túl tiszta hozzá. Ekkor meglátják, hogy a hangokat erre-arra szálló repülőek adják ki. A hangos robbanásokat pedig úgy tűnik, hogy lezuhanó bombák okozzák. Ez csak egy dolgot jelenthet: a német hadsereg támadást indított az amszterdami Schiphol repülőtér ellen.

1940. május 10-ike van. Otto és Edith teljesen feldúltak és kétségbeesettek. Mindent megtesznek, hogy megviseltségükből a lányaik semmit se vegyenek észre. Már egy ideje tartottak ettől a lehetőségtől, mivel figyelmesen követték a híreket. Tudták, hogy Hitler diktátorként uralja Németországot. A zsidókat célzó gyilkosságokról is értesültek, és hogy ok nélkül visznek el embereket és táborokba zárják őket. A német hadsereg nyolc hónapja lerohanta Lengyelországot, egy hónapja Dániát és Norvégiát. Most Hollandia van soron. Mit akarhat Hitler? Tán uralma alá hajtani egész Európát?

Órák telnek el. Mire kivilágosodik, minden elcsendesül. Furcsa, rosszat sejtető ez a csend. Kora reggel felolvassák Wilhelmina királynő nyilatkozatát a rádióban. A félelmeik bebizonyosodtak. Németország valóban megtámadta Hollandiát. A királynő állítása szerint azonban Hollandia vissza fog támadni és nem adja meg magát! A nap barátságosan süt. Imádnivaló tavaszi napnak tűnik, ami semmi rosszat nem sejtet. Mi mehet végbe az ország többi részében? Frankék nem tudják.

Anne és Margot iskolába mennek, ahogy szoktak; Otto pedig dolgozni indul. Mi mást tehetnének? Semmit sem lehet észlelni a háborúból. A gyermekeket azonban hazaküldik az iskoláikból, melyek zárva maradnak amíg több fény nem derül a történetekre.

Azon az estén Anne és Margot figyelik, amint szüleik sötétítő kartonnal fedik be az ablakokat. Egy cseppnyi fény sem látszódhat ki. Edith és Otto szerint a német repülőek így nem láthatják meg őket olyan könnyen és így nem válnak könnyű célponttá. Azt viszont már nem mondják el lányaiknak, hogy a karton megakadályozhatja az ablaküvegek szilánkos törését is, ha netalán bomba robbanna a közelben. Nem akarják, hogy Margot és Anne féljenek. Megtesznek mindent tőlük telhetőt, hogy higgadtak maradjanak.

Az elkövetkező napokban a holland és német csapatok hevesen harcolnak, de a holland hadsereg túl gyenge. Rotterdam városközpontját szinte teljesen elpusztították a német bombázások. A nácik azzal fenyegetőznek, hogy ezt teszik majd az ország valamennyi nagyvárosával, ezért Hollandia a megadás mellett dönt. Mostantól a náci Németország a főnök.

Május 15-én a német hadsereg bevonul Amszterdamba. Átkelnek Berlagebrug-on, ami egy híd közel Anne-ékhez. Sok lakos aggódva és szorongva zárkózik be otthonába. Bár vannak amszterdamiak, akik nem akarják kihagyni e történelmi pillanatot, hiszen túl izgalmas! Olyanokat is látni, akik elégedettek a nácik jövetelével. Hollandiában is nagy a munkanélküliség és szegénység. Talán Hitler komolyan felrázza az itteni körülményeket is és megoldja a problémákat.

Egy nappal később a győzedelmes német katonák végigvonulnak Amszterdam központján. Nincsenek messze Otto irodájától, ám ő és az alkalmazottai odabent maradnak. Anélkül, hogy látnák a sereget tudják, hogy ezentúl problémáik lesznek. Komoly problémáik.

1939. szeptember 1-én, a német hadsereg hadüzenet nélkül megtámadja Lengyelországot. Sok értelmiségit és befolyásos lengyelt meggyilkolnak. Nyugat-Európában keveset tudnak a Lengyelországban elkövetett kegyetlenségekről.

Fiatal zsidó menekültek érkeznek Angliába. Egyre több ország zárja le a határait a menekültek előtt. Olykor beengednek gyerekeket, de a szüleiket már nem.

Németországban és a legtöbb elfoglalt területen a zsidóknak sárga csillagot kell viselniük. Nevük és címük regisztrálásával könnyen elkülöníthetőkké válnak. A nácik növekvő iramban és egyre súlyosabb intézkedésekkel sújtják a zsidókat. Ez a stratégia olyannyira hatásos, hogy sok nem-zsidó már nem is mer zsidók társaságában tartózkodni, és fordítva.

Ami Ausztria és Csehország a náci Németországhoz való hozzácsatolásával kezdődött 1938-ban, gyorsan olyan háborúvá nőtte ki magát, amelynek Európa számos országa a részesévé vált. 1939. szeptemberében Németország megtámadta Lengyelországot. Röviddel előtte a náci Németország és a Szovjetunió aláírta az egymásra vonatkozó megnehtámadási egyezményt (Molotov-Ribbentrop paktum). Ez megkönnyítette Hitler dolgát, mivel akkor még nem akart a Szovjetunióval hadba lépni.

Válaszul Nagy Britannia és Franciaország, Lengyelország szövetségeseiként hadat üzentek a náci Németországnak, de még nem avatkoztak közbe. Egy hónappal később Lengyelország megszállt területté vált. Hat hónappal később a német hadsereg lerohanta Dániát és Norvégiát. A védekező harcokban a brit hadsereg segített, ahogy tudott. Ám a német hadsereg ismét erősebbnek bizonyult. Heteken belül Hollandia, Belgium és Luxemburg is megadták magukat a túlerővel érkező támadóknak. A német hadsereg megtámadta Franciaországot is, míg Olaszország a náci Németország oldalán lépett a hadszíntérre. Európa háborúban állt.

Akkoriban körülbelül 140 ezer zsidó lakott Hollandiában, akik közül harmincezren németországi menekültek voltak. A hollandiai zsidók több, mint fele Amszterdamban élt. A szomszédságban ahol Anne lakott (Rivierenbuurt), rajtuk kívül sok zsidó volt, akik egykor szintén Németországból menekültek el.

Amint nyilvánvalóvá vált, hogy Németország megtámadta Hollandiát, sok zsidó pánikba esett és kiutat keresve újra menekülni próbált. Megkísérelték például, hogy Angliába tartó

hajókra szálljanak. Voltak, akiknek sikerült kimenekülniük. A többségnek viszont be kellett látnia, hogy csapdába estek. Ez a tény megtörte őket. Voltak, akik öngyilkosságot követtek el. Nem volt kétségük afelől, hogy Hitler holtan kívánta látni őket és inkább úgy döntöttek, hogy nem várják meg amíg rájuk kerül a sor. Mások nehéz szívvel várakoztak.

A holland megszállás eleinte nyugodt volt, és úgy tűnt nem jár nagy változásokkal. Az emberek feszülten vártak... Aztán lassan, lépésenként, a holland zsidóságot is olyan intézkedések sorával sújtották, amelyek sokkal nehezebbé tették a mindennapjaikat.

4 TANULÁS

FORRÁS 1 Az elrejtőzés

“Remélem, hogy előttem minden titkom feltárhatom, ahogy még senki másnak, és azt is, hogy sok mindenben segítségemre leszel.” Anne Frank a naplója első oldalára írja ezt a szöveget. Naplóját 1942. június 12-én kapja tizenharmadik születésnapjára.

Anne szülei számítottak a behívóra. Otto Frank hónapok óta folytatott előkészületeket a „Hátsó traktusban”, ami a prinsengracht-i irodaépületének egy üresen álló része volt. Itt remélt elrejtőzni a családjával. A tervről csak a legközelebbi munkatársai tudtak. A behívott zsidók egy űrlapot kapnak amelyen azon tárgyak listája szerepel, amelyeket magukkal vihetnek a „munkatáborba.”

Otto Frank vállalatának irodaépülete a Prinsengracht, mögötte a Hátsó traktussal. 1942. július 13-án beköltözik a van Pels család. Novemberben a bentlakók között megegyezés születik arról, hogy van helyük még egy személy számára, aki Fritz Pfeffer lesz. 1944. augusztus 4-ig ez a nyolc ember lakik együtt a Hátsó traktusban, elzárva a külvilágtól. A bent töltött idejük nagyrészt szorongással, unalommal és vitatkozással telik. Otto Frank négy legközelebbi beosztottja ételt, ruhát és könyveket biztosított nekik.

Egy szépséges és békés, napfényes vasárnapon, július 5-én, Anne a tetőn lévő teraszon napozott egy könyvet olvasva. Ez a reggeli, fesztelen légkör egyik pillanatról a másikra teljesen megváltozott. Otto, Edith, Margot és Anne egyik szobából a másikba rohanganak merwedeplein-i (Merwede tér) lakásukban. Nem felejtethetnek el semmit fontosat. Margot behívója egy órája érkezett, ezért mind a négyen sietve, szorgalmasan készülődnek. Nem sok idejük van.

A behívón az áll, hogy Margotnak jelentkeznie kell egy német munkatáborba. Ez azonban nem fog megtörténni. Edith és Otto eleget hallottak a hírekből ahhoz, hogy ne bízzanak a nácik szavában. Tudják, hogy azok a zsidók, akiket táborokba küldenek, nem térnek haza többé. Esélytelen, hogy kitegyék a lányukat ilyen veszedelemnek.

A behívót figyelmen kívül hagyni viszont bűnténynek számít. Így csupán egy esélye marad a Frank családnak – mindannyiuknak bujkálniuk kell. Másnap kora reggel el is indulnak. Lehet, hogy hosszabb időre kell eltűnniük... ezért különösen fontos, hogy semmi meghatározó dolgot ne hagyjanak bizonyítékként maguk után.

Otto már hónapok óta dolgozott a rejtékhely előkészítésén Victor Kugler és Johannes Kleiman nevű alkalmazottai segítségével. Mi több, előre megszervezte odaköltözésük napját is: július 16. Most azonban, hogy Margot-t előbb behívták, nem halogathatják elrejtőzésüket addig.

Anne semmit sem tudott apja terveiről. Azt sem, hogy merre mennek. Talán egy farmra, valahol vidéken. Fogalma sincs. Annyit ért csak, hogy mielőbb össze kell szednie a legfontosabb holmijait.

Az első dolog, amit Anne berak a táskájába, a naplója. Három hete kapta apjától tizenharmadik születésnapjára. Roppant elégedett vele. Úgy véli, a naplót mindenképpen magával kell vinnie, ahogy a tollat is, melyet még a Holländer nagytól kapott. Mit még?

Miep, érkezik. Ő Otto egy másik alkalmazottja és gyakran jön vendégségbe a Frank család otthonába. Magával hozta férjét, Jan-t is. A Frank szülők átadnak nekik egy pár holmit, amit a segítő házaspár a kabátjaik alatt és a zsebeikben elrejtve átcsempészhetnek a rejtékhelyre. Később visszatérnek még egy adagért. Megígérik, hogy mindent megtesznek annak érdekében, hogy a tárgyak épségben eljussanak a célállomásra. Otto és Edith elmagyarázzák Anne-nak, hogy nem hozhat magával bőröndöket. Ez felhívna magukra a figyelmet. Zsidóknak már nem szabad utazniuk. Valaki elárulhatná őket. Mindenképpen gyalog kell megtenniük a hosszú utat. A táskáik sem lehetnek túl súlyosak. Edith egy halom ruhát válogat össze Anne-nak, aki ezeket másnap rétegesen magára kell, hogy vegye. Minél többet visznek magukkal, annál jobb.

Sajnos a cica nem mehet velük. Anne imádja Moortje-ét. Elszomorítja, hogy hátra kell hagynia őt. Otto egy rövid jegyzetet hagy a szomszédoknak, amelyben arra kéri őket, hogy vigyázzanak Moortje-ra. Ezt biztosan megteszik. Egy másik

papírlapra, amelyet saját lakásukban hagynak, egy maastricht-i lakcímet írnak. Ezt azt remélve hagyják itt, hogy mindenkivel elhitessék, hogy Svájc irányába menekültek el. Anne barátnője Hanneli pont erre fog következtetni másnap, amikor becsönget, hogy visszakérje a konyhai mérleget, amit Edith kölcsönkért tőlük. A Frank család hirtelen tűnt el. Az egyetlen magyarázat az lehet, hogy valahogy megtalálták a módját a Svájcba szökésnek.

Ám nem Svájcba tartanak. Annál sokkal közelebb mennek.

Az éjszaka gyorsan eltelik. Miép korán eljön Margot-ért, hogy együtt menjenek el biciklivel. Mivel a zsidóknak már korábban át kellett adniuk a biciklijeiket, Margot-nak igazából nem lenne szabad hajtania, de most leszede a sárga csillagot a kabátjáról. A következő fél órában tettet, hogy nem zsidó. Ez is bűncselekménynek számít, de nincs más megoldás. Minél gyorsabban el kell jutniuk a rejtékhelyre, amiről Anne még mindig nem tudja, hogy hol található.

Kint szakad az eső. Most már Anne, Otto és Edith is elhagyják otthonukat. Fekapják táskáikat és becsukják a bejárati ajtót maguk után. Anne legnagyobb meglepetésére Otto munkahelyére igyekeznek, amely a Prinsengracht-on van. Miép és Margot már ott várja őket. Hátul, az irodaház mögött helyezkedik el a búvóhely, ahol az elkövetkező időszakban élni fognak. Hermann és Auguste van Pels, valamint fiuk Peter is itt fognak elrejtőzni. Maga az épület olyan, mint egy ház a ház mögött. A Hátsó traktus.

4 TANULÁS

FORRÁS 1 Az elrejtőzés

4 TANULÁS

FORRÁS 1 A német megszállás

Nyilvános összetűzésre a megszálló erők és a holland lakosság között először 1941 februárjában kerül sor.

Egy amszterdami razzia során 427 zsidó férfit terelnek össze és szállítanak a mauthauseni koncentrációs táborba. Amszterdam és környékbeli lakossága tiltakozásból sztrájkolni kezdenek, de két nap múlva a sztrájkot erőteljesen felosztatják.

Egy uszoda, 1941-ben. A táblán az áll, hogy: „Zsidóknak nem engedélyezett.”

1942. május 3-ától minden hat éven felüli, Hollandiában élő zsidó embernek sárga csillagot kell viselnie a ruháján.

Kezdetben a német megszállás nem volt különösebb hatással a holland állampolgárokra: az emberek ugyanúgy munkába mentek, a gyerekek pedig iskolába. Nem hagyhatták el az országot és bizonyos termékek szűkében voltak, de amíg ennél nem fordul rosszabbra, a helyzetet el lehet viselni.

Azok a holland zsidók akik túléltek a háborút, visszaemlékezéseikben arról beszéltek, hogy hány zsidó gondolkodott hasonlóképpen akkoriban: "ha ennél nem lesz rosszabb..." A zsidóellenes törvényeket olyan fokozatosan vezették be, hogy ez a halogató, reménykedő érzés huzamosabb ideig fennmaradhatott. 1940 őszén kirúgták az összes zsidó köztisztviselőt. Ezt követően az összes zsidónak regisztrálnia kellett magát a hivatalban. Később, amikor az összes holland állampolgárnak személyi azonosító okmányt kellett magával hordania, a zsidókét egy nagy "J" betűvel pecsételték meg. Bizonyos szakmákban tilos lett zsidóknak dolgozniuk és többé nem lehettek vállalat tulajdonosok sem.

1941. folyamán azon dolgok listája, melyekben a zsidóknak tilos részt venniük illetve amitől el vannak tiltva egyre hosszabb és hosszabb lett. Nem úszhattak, nem mehettek moziba, nem ülhettek villamosra, nem mehettek könyvtárba sem az állatkertbe. Amikor elkezdődött a tanév a zsidó gyerekek már nem mehettek ugyanazokba az iskolákba mint a többiek. Zsidók nem lehettek tagjai olyan egyesületeknek, amiknek voltak nem-zsidó tagjai. Így külön zsidó iskolák és egyesületek jöttek létre.

1942 májusától minden hat évnél idősebb zsidónak sárga Dávid csillagot kellett viselnie a ruháján. Egy hónapra rá már

nem vehettek zöldségeket nem-zsidó boltokból és be kellett szolgáltatniuk a biciklijeiket. Mindez így folytatódott mígnem szinte teljesen kizárták őket a társadalomból. A náciok elérték amit akartak.

Amikor az első munkatábori behívókat kiküldték 1942 júliusában, a zsidók aggodalommal teltek el és bizalmatlanok voltak. Sokan rejtekhelyre, illegalitásba akartak vonulni. Ez nagyon nehéz volt, mivel azt jelentette, hogy mindenben másoktól függenének. Ki tenne meg bárkiért ilyen nagy áldozatot?

Margot Frank egyike volt annak az első ezer zsidónak, akik behívót kaptak július 5-én. Ám amikor az első vonat elhagyta Westerborkot Auschwitz-Birkenau irányába, Margot nem volt rajta. Sem számos más zsidó, akik végül úgy döntöttek, hogy nem tesznek eleget a behívásnak.

A német megszállók felháborodtak és válaszul razziákat szerveztek, hogy ha szükséges, az otthonaikban fogják el azokat a zsidókat akik nem jelentkeztek. A holland rendőrtiszteknek is megparancsolták a begyűjtésben való közreműködést. Voltak azonban olyan hollandok is, akik búvóhelyeket biztosítottak az üldözötteknek.

Anne Frank és Peter van Pels gyakran töltik együtt az idejüket. Anne úgy érzi, beleszeret Peterbe. Megélik első csókjukat.

“A Hátsó traktus eseményi búvóhely, nyirkos ugyan, és a falai egy kissé megdőltek, de talán egész Amszterdamban, sőt Hollandiában sincs sehol ilyen kényelmesen berendezett búvóhely.” [Anne Frank]
Anne Frank és Fritz Pfeffer szobája. Anne képeket ragasztgatott a falra. 1995-ben egy film kedvéért a Hátsó traktust időlegesen újra berendezték.

Anne 1943 nyarán ráébred, hogy jól ír és ráadásul élvezzi is. Szinte napi szinten ír a gondolatairól, érzéseiről és élményeiről. Anne piros-fehéren kockázott naplója ekkorra már betelt, ezért a Beptől kapott füzetekbe ír tovább. Anne rövid történeteket is ír, amelyekből néha felolvastak a többieknek.

“Nagyon remélem, hogy igen, mert írásban mindent meg tudok örökíteni, a gondolataimat, az eszményeimet és a képzeletemet.”

[Anne Frank]

Hétfő van, 1943. július 12. A Hátsó traktusban csend honol, mint a munkaidő alatt mindig. Elvégre, hivatalosan itt nincs senki! Otto négy beosztottja tudja csak, hogy nyolc zsidó ember rejtőzködik az épületben. Ők a segítők. A földszinten dolgozó raktári munkások nem tudnak semmiről. Az ilyen munkahelyeken mindig nagy a sürgés-forgás. Fent tehát csend kell, hogy legyen. Csaknem lehetetlen kellőképp elővigyázatosnak lenni.

A csend még nem feltétlenül jelenti azt, hogy egyedül lehetsz a gondolataiddal, észleli Anne. Mindig van valaki körülötted. Leginkább feszült emberek. Csak Peternek, Hermann és Auguste van Pels fiának, (akik ugyanúgy a Hátsó traktusban laknak), van saját szobája. Nos, szoba... Valamiféle kis folyosószerűség, amely a padlásra vezet. Viszont legalább becsukhatja az ajtót, és akkor egyedül lehet.

Anne is nagyon vágyik rá, hogy néha-néha maga legyen. Nemsokára meg is kérdezi Pfeffer urat, hogy meg tudnak-e egyezni valamiben. Fritz Pfeffer a nyolcadik személy, aki itt rejtőzködik. Fogorvos, ugyanannyi idős mint Anne apja. Novemberben csatlakozott a társasághoz, három hónappal azután, hogy Van Pels-szék megérkeztek. Amióta ő itt van, Anne már nem Margot-val, hanem vele osztozik a szobán.

A szoba igen keskeny, a két ágy éppenhogy befér. Levegőtlen, mivel az ablakot sosem szabad kinyitni. Máskülönben valaki még megsejthetné, hogy van itt valaki. Emiatt a függönyök is mindig behúzva maradnak. Anne fejével az ajtó felé alszik, míg Pfeffer úr az ablak irányába. Nagyon szűkös a hely, a fogorvos ráadásul horkol.

A szoba legszebb része a kisasztal. Amikor valaki belép, ott van közvetlenül a bal oldalon, Pfeffer ágyának lábánál. Egy szék van előtte, egy könyvespolc felette és egy asztali lámpa rajta. Nagyon egyszerű kis asztal, de végtelenül értékes Anne számára. Ezért szeretné megkérni Pfeffert, hogy hetente pár alkalommal odaülhessen, háboríthatatlanul; hogy akkor csak ő, Anne lehessen a szobában egyes-egyedül.

Az asztalnál kinyithatja a naplóját, magához veheti a töltőtollát és írhat, írhat, írhat... Semmi más nincs ilyen csodálatos és fontos. Ha megteheti, Anne minden nap ír. Rögzíti, hogy mikén megy keresztül, mi-mindent érez, kiírja magából örömet, bánatát és félelmeit, de minden olyan dologról is említést tesz, ami a Hátsó traktusban megesik.

Anne-nak az írás több, mint pusztán időtöltés. Számára ez jelent mindent, hiszen nincsenek barátai, akikkel beszélgethetne. Napközben egyáltalán nem szólalhat meg. Arról pedig szó sem lehet, hogy kiabáljon, sírjon, vagy ajtókat csapkodjon. Semmi olyat nem engedhet meg magának, amit egy átlagos korabeli lány tenne. Különösen ő, aki ekkora stressz alatt kénytelen létezni. De legalább írhat és akar is írni. Elhatározza, hogy író lesz, addig viszont még sok a munka. Előbb egy kis magány, amit meg kell szerveznie.

Anne szépen vezeti fel a kérését és olyan barátságos, amennyire csak lenni tud. Esedezik, hogy két délutánt hetente maga tölthessen el a szobában és írhasson a kisasztalnál. Pfeffer úr viszont hallani sem akar erről. Ő akar az asztalnál ülni, hiszen neki munkája van. A hozzáállása lekicsinylő, mintha csak azt kérdezné: "kinek képzeled Te magad?"

4 TANULÁS

FORRÁS 1 Írás

Anne nem adja fel és apját hívja segítségül. Otto világossá teszi Fritz Pfeffer előtt, hogy az asztal ugyanolyan fontos Anne számára is. Megszületik hát a megegyezés: Anne néha becsukhatja az ajtót és magára maradhat. Egyedül az asztalnál, tollal és papírral.

4 TANULÁS

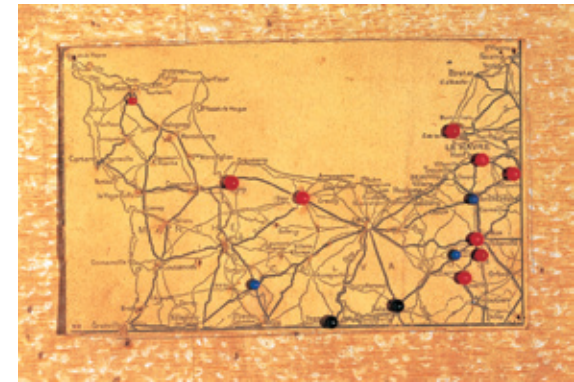
FORRÁS 1 Razziák és deportálások

Razzia Amszterdamban, 1943 májusa. A nácik és csatlósaik 3000 zsidót tartóztatnak le. A fényképet H. J. Wijnne készítette, titokban.

1943 márciusában az ellenállás tagjai támadást szerveznek az amszterdami nyilvántartási hivatal ellen annak érdekében, hogy a náciknak nehezebb legyen felkutatni a zsidókat és az ellenállás tagjait. A nyilvántartásnak csak egy kisebb része pusztul el. Anne naplójában megemlíti ezt az eseményt.

Otto felteszi a falra Normandia térképét, hogy követhessék rajta a szövetségesek előrehaladását.

Míg Frankék, van Pels-ék és Fritz Pfeffer a Hátsó traktusban bujkálnak, a rémálom valósággá válik a külvilágban. Európa szerte és sok más tájon dúlnak a harcok. Éjjel és nappal amerikai és brit repülőök szállnak oda és vissza Hollandia felett, németországi célpontokra szánt bombákat hordozva. Ijesztő hangjuk van.

Előfordult, hogy a szövetséges erők úgy döntöttek, hogy lebombáznak egyes náci fennhatóság alatt álló hollandiai célpontokat, például a Fokker repülőgépgyárat észak Amszterdamban (Amsterdam-Noord). Az első bombák azonban célt tévesztettek és a szomszédos lakott területre estek, aminek következtében több, mint száz ember vesztette életét. A háború súlyos károkat okozott mindenki életében.

A zsidók számára a helyzet elviselhetetlenné vált: állandó félelemben éltek amióta 1942 nyarán megkezdődtek a deportálások Westerborkba. Minden zsidónak, már a háború kezdetekor ki kellett töltenie egy űrlapot a családi hátterére vonatkozólag. „Egy, vagy mindkét szülőd zsidó? És a nagyszüleiddel mi a helyzet?” A legtöbb ember becsületesen kitöltötte és beadta az űrlapokat.

Hamarosan kiderült, hogy mik a nácik terve a hollandiai zsidókkal: összegyűjteni őket, majd kivétel nélkül Westerborkba majd onnan németországi és a nácik által megszállt lengyelországi táborokba küldeni őket. Azokat, akik nem jelentkeztek önkéntesen, nagy, szervezett razziák alkalmával fogták el. Senki sem tudta, hogy pontosan mi történik a táborokban, ahová Westerborkból tovább vitték a zsidókat, de mindenki a legrosszabbtól tartott.

1943. szeptember végén szervezték meg az utolsó nagy amszterdami razziákat. Teljes utcákat ürítettek ki. Azokat a

zsidókat, akiket nem kaptak el, az úgynevezett „zsidóvadászok” is elárulhatták. Ők olyan hollandok voltak, akik egyetértettek a megszálló erővel és akik bujkáló zsidók felkutatásával jutottak pénzhez.

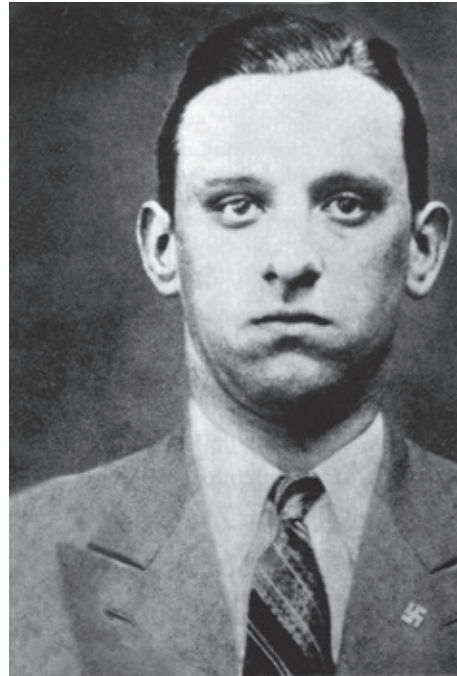
A legtöbb ember túlságosan félt ahhoz, hogy ellenszegüljön a náciknak. Ennek ellenére a holland ellenállási mozgalom egyre erősödött, és igen jól szervezett volt. Hamis személyi okmányokkal segítettek az embereket és törvénytelenül nyomtatott újságokkal, amelyek a háború valós állásáról tájékoztatták az olvasókat. Szükség esetén az ellenállás nem riadt vissza az erőszak alkalmazásától sem, például amikor meg kellett szabadítani valakit a zsidóvadászoktól. Az ellenállás lehetőség szerint rejtekhelyeket is keresett azoknak, akinek szüksége volt rá. Mivel büntetendő volt elbújni, mindenkinek, aki részt vett a szervezésben, nagyon bátornak kellett lennie. A Hollandiában élő 140 ezer zsidóból hozzávetőleg 27 000-nek sikerült rejtekhelyet találnia.

Mindig ott volt a remény, hogy a háborúnak hamarosan vége lesz. Amikor Anne a kis asztalról írt 1943-ban, a németeket már legyőzték Észak-Afrikában. A szövetségesek már áthatoltak Szicílián, hogy Olaszországban folytassák az előre nyomulást. Ez reményt adott az embereknek, habár még sokáig várniuk kellett. Még egy évbe telt, míg felszabadult Róma – 1944. június 4-én. Két nappal később végképp megfordultak az erőviszonyok: a szövetségesek partra szálltak Normandiában (Franciaország). Egy, a német hadsereg mért megszabású, strukturált támadás vette kezdetét.

Mindeközben a Hátsó traktusban, Otto Frank kis gombostűkkel jelölte a szövetségesek előrehaladását egy, a normandiai partszakaszt ábrázoló térképen. Már ennek az apró újságkivágatnak a látványa is sok reményt adott a rejtőzőknek. Normandia!

Egy elfordítható könyvespolc eltakarja a Hátsó traktus bejáratát. Napközben, míg a munkások dolgoznak, a bujkálóknak síri csendben kell lenniük mivel a raktár személyzete nem tud róluk. A vécé lefolyócsöve a raktáron vezet át, ezért napközben a Hátsó traktusban lévőknek nem szabad használniuk a folyó vizet. Az összes ablak elővigyázatosan le van takarva rongyokkal, hogy a szomszédok se gyanakodjanak semmire. Ezekben a csendes órákban Anne többnyire tanul, játékokat játszik a többiekkel vagy naplót ír.

Karl Josef Silberbauernek 1963-ban, Bécsben bukkannak a nyomára, ahol rendőrtisztként dolgozik. Felfüggesztik, de újra visszatér dolgozni miután elmagyarazza, hogy nem tudja ki árulta el a Hátsó traktus lakóit. A mai napig ismeretlen, hogy ki értesítette a rendőrséget.

Pár órával a letartóztatás után Miep Gies és Bep Voskuijl felmennek a rejtékhelyre. A földön megtalálják Anne naplóbejegyzéseit és magukhoz veszik őket. Miep az asztala egyik fiókjába teszi mindet, olvasatlanul.

Silberbauer a neve, Karl Josef Silberbauer és az SD (Sicherheitsdienst) egyenruháját viseli – a Biztonsági Szolgálatét. Autóval jut el Prinsengrachtig és megáll a 263-as szám előtt. Azon a reggelen, 1944. augusztus 4-én, a náci Biztonsági Szolgálat központjába egy telefonhívás érkezett. Állítólag zsidók rejtőzködnek a megadott cím alatt. Silberbauer pedig eljött értük. Magával hozott egy pár holland rendőrt is, akik a náciakat szolgálják. Mindegyiküknél töltött fegyverek voltak.

Az egész épületet átfésülik miközben az egyik dolgozót, Victor Kuglert arra utasítják, hogy vezesse őket. Egyszer csak megállnak az egyik keskeny helyiségben, épp egy fa irattartó polccal szemben. Különböző iratok és mappák sorakoznak rajta, felette pedig egy Belgiumot ábrázoló térkép lóg a falon. Első ránézésre semmi különös...

A polc elfordítható, mögötte egy ajtó található. Az ajtó kinyílik. Silberbauer megy be elsőnek, pisztolyát fenyegetően maga elé tartva. Ő és a rendőrei szétválnak – míg ketten lent maradnak, ketten felmennek. Az ajtó mögött egy teljesen más világ van. Egy világ, ahol nyolc ember mostanra már több, mint két éve él összezárva. Mindvégig biztonságban voltak itt bent, most azonban másodpercek leforgása alatt minden megváltozik. 1944. augusztus 4-e. Valaki elárulta őket.

Otto éppen Peternek segít angol házi feladatának megoldásában, a fiú padlás alatti szobájában. Az egyik fegyveres ember leküldi őket az emeletről. Mikor leérnek, ott találják Margot-t, Anné-t, Edith-et, Auguste és Hermann van Pels-t, ahogyan feltartott kézzel, dermedten állnak. Fritz Pfeffer is belép a helyiségbe. Rá is fegyvercső irányul.

„Értéktárgyak?” - kérdezi Silberbauer. Otto egy kis dobozra mutat, amit azonnal ki is ürítenek. A foglyoknak minden értéküket át kell adniuk. A rendőrök maguktól is kutakodnak pénz, ékszer és más értéktárgyak után. Fiókokat húznak ki és szekrényeket néznek át. Silberbauer meglát egy bőröndöt Otto ágya felett. Anne egy ideje abban tartja a naplóját és különálló papírjait. Apja bizalmába helyezte ezeket, aki megígérte, hogy sosem olvas bele a teleírt lapokba. Így volt, minden nap, két éven át.

Egy pár lépcső és Silberbauer a már bőröndnél van. Kinyitja, belenéz, majd kiborítja. Anne naplói és papírjai egymás után a földre hullanak. Ezek azonban mind értéktelen dolgok Silberbauer számára és otthagyja mindet. Ezek után egy ládán áll meg a tekintete. Láthatóan meglepődik. Nem egy német katonai láda ez? Hogy tett szert rá ez az ember? Otto elmagyarázza, hogy tisztizási rangja volt a német hadseregben az első világháború idején. Ez megdöbbsenti Silberbaueret aki egy pillanatra elhallgat.

Otto, Edith, Margot, Anne, Hermann, Auguste és Peter van Pels valamint Fritz Pfeffer. Kapnak egy kis időt, hogy összeszedjenek pár dolgot maguknak. Alig szólnak egymáshoz, a fegyveres emberek minden mozdulatukat figyelik. Ezután leterelik őket a lépcsőn, a folyosókon át, hogy végül a bejárati ajtón kilépve 25 hónap után először elhagyják az épületet. Egy zártterű furgon áll odakint, amibe mindegyiküknek be kell szállnia: a jelenlévő férfi segítőknek Kleimannak és Kuglernek is. Egy pillanatra érzik a szellőt és a napsugarakat. Milyen régen tapasztalták ezeket utoljára! Ragyogó nyári nap 1944. augusztus 4-e és nekik fogalmuk sincs, hogy mi vár rájuk.

FORRÁS 1 Westerborkból Auschwitzba

1944. június 6-án a szövetségesek partra szállnak Normandia partjainál. Céljuk Európa felszabadítása a náci megszállás alól. Ezt a napot „D-nap”-nak hívjuk.

Gyerekek a westerborki átmeneti táborban, 1943.

Majdnem az összes letartóztatott holland zsidót először Westerborkba szállították; a gyűjtőtábor Hollandia északnyugati részén található. Összesen több ezrenyi fogoly ment át Westerborkon.

1944 nyarára az emberek többségének már nagy reményei voltak azzal kapcsolatban, hogy a háború hamarosan véget ér. Miután a szövetségesek partra szálltak 1944. június 6-án Franciaországban, a hollandok figyelmesen követték a fejleményeket. A holland újságok, bár írtak a normandiai eseményekről, csupán a történet német oldalát jelentették meg. Ezért az emberek titokban az angol rádiót (BBC) és a Radio Oranje-t (az emigráns holland kormány adója) hallgatták. Mindkét adó hallgatása szigorúan tilos volt. A náci már egy évvel korábban megparancsolták a lakosságnak (1943 nyarán), hogy adják át a rádiókészülékeiket a hatóságoknak.

Néhányan csupán régi rádióikat szolgáltatták be, míg egyet megőriztek otthon, titokban. A Hátsó traktusban bujkálók is megtartották a sajátjukat. Naplójában Anne többször is említést tesz azokról az eseményekről, amikor az irodában együtt hallgatták a külföldről érkező híreket.

Két hónap fáradhatatlan küzdelem után, a szövetségesek végre elérik Párizst. A város 1944. augusztus végére felszabadult. A szövetséges erők továbbvonulnak Észak és Kelet felé. Kora szeptemberben felszabadítják Antwerpent. A hollandok szorongva várták saját szabadságukat. Már nem lehet olyan messze!

De nem így történt. December közepéig csupán Hollandia déli része szabadult fel. Akik ott laktak, megkönnyebbülten lélegezhetek fel. Ám az északi területek lakói kemény és hideg télnek néztek elébe, ráadásul továbbra is náci megszállás alatt voltak. A németeknek eszük ágában sem volt feladni Hollandia

többi részét: leállítottak minden élelmiszerszállítást. Heteken belül súlyos élelemhiány állt be minden nagyvárosban. Ez jelentette a téli éhínség kezdetét.

Anne és a hét másik egykori bujkáló mit sem tudtak erről. Röviddel a letartóztatásukat követően átszállították őket Westerborkba, ahol büntetőbarakkokba kerültek. Ezek a barakkok azoknak voltak fenntartva, akik büntetendő cselekményeket követtek el, mint aminek a bujkálás is minősült.

Westerborkban az a szóbeszéd járta, hogy a háború már nem tart sokáig. Nem csak a szövetségesek mozgolódtak délről, de a szovjet Vörös Hadsereg is támadta a náciakat keletről. (A náci Németország a Szovjetunióval már 1941 óta háborúban állt). Hogyan is tudnák a náci ilyen körülmények között folytatni a zsidók keletre deportálását?

A híresztelések ebben a tekintetben igazak voltak. Erre maguk a náciak is rájöttek. De Anne, Margot, Otto, Edith és a többiek számára ezek a fejlemények túl késeinek bizonyultak. 1944. szeptember 3-án felrakták őket a legeslegutolsó transzportra, amely Auschwitz-Birkenau felé szállította a westerborki foglyokat.

Magyar zsidó foglyok az auschwitz-birkenau rámpán, 1944 májusa.

Magyar zsidó anyák és gyermekek a gázkamrák felé vezető úton Auschwitz-Birkenauban, 1944 májusa.

Az éhínség, hideg és betegség sok életet követel a túlszűfolt bergen-belseni koncentrációs táborban.

Hideg van. Rettenetesen hideg. 1945 februárja. Ki követi még az idő múlását? Sem enivaló, sem innivaló, sem meleg ruha, takaró vagy rendes ágy amelyben aludni lehetne. Ami adott, az sok-sok éhező, szenvedő, fizikailag és lelkileg is teljesen összetört ember, vagy már csak annak árnyékai. Bárhova nézel, mindenhol fekvő vagy lassan, céltalanul bolyongó, sápadt, csontsovány alakokat látsz. Merre bolyonganak? Hiszen bárhová fordulnak csupán halálba, betegségbe, kínokba és reménytelenségbe botlanak.

„Anne!”

Az egyik ember a tábor közepén Auguste van Pels. Rendkívüli találkozásban volt része és alig várja, hogy elmondhassa Annénak.

Anne és Margot, mint Auguste van Pels, Bergen-Belsenben kötöttek ki, Németországban. Lassan hét hónapja terelték ki őket a Hátsó traktusból. Onnan a westerborki gyűjtőtáborba vitték őket, majd tovább Auschwitz-Birkenauba, a megszállt Lengyelország területén fekvő koncentrációs- és megsemmisítő táborba. Margot-t és Annét késő ősszel váratlanul tovább szállították. Anyjuk Auschwitzban maradt.

Amióta Auschwitz-Birkenauba érkeztek nem látták az apjukat. Ez igaz Peterre, Hermann van Pels-re és Fritz Pfefferre is. Mindenkit elvesztettek. De Auguste van Pels-nek most híre van Anne számára. Rátalált valakire, aki nagyon fontos Annénak. Ez biztos jót fog tenni neki.

Anne beteg. Tífuszban szenved. Ez egy fertőző betegség amelyet tetvek terjesztenek és amit annál gyorsabban kap el az ember,

minél gyengébb és minél rosszabbak a higiéniás körülményei. Ilyenkor a beteg láza magasra szökik, fáj a hasa és sokat hány. Mivel Bergen-Belsenben mindenki le van gyengülve és a higiénia gyakorlatilag nem létezik, szinte mindenki elkapta a betegséget. Margot is.

„Anne, megtaláltam a barátnődet, Hannelit. Ő is itt van!”

Hanneli. Ez hihetetlen hír. A Hátsó traktusban álmodott vele. Az álmában Hanneli egy félelmetes táborban végezte, míg Anne biztonságban volt a Hátsó traktusban. Nem látták és nem beszéltek egymással már két és fél éve. És most itt vannak mindketten. Annak a tízezres embertömegnek a közepén, Auguste van Pels megtalálta Hannelit.

Hanneli eljön a szögesdrótkerítéshez estére. Ő a kerítés egyik oldalán vár, Anne a másikon. Legalábbis, ha összejön a terv. Nagyot kockáztatnak vele. A tábor különböző részeiben elhelyezett embereknek tilos egymással kapcsolatban lenniük, ráadásul mindenütt vannak megfigyelőtornyok. Nádat futattak át a dróton, hogy magas kerítéssel válasszák el egymástól a táboregységeket. Így nem láthatják egymást és csak kevés idejük lesz, mégis megkísérik a találkozót.

Aznap este mindketten a kerítés mellett sétálnak és halkan szölongatják a másikat: „Anne.” „Hanneli.” Addig mennek, amíg meg nem találják egymást. Hanneli azt mondja, hogy nagymamájával, apjával és lánytestvérével vannak együtt a táborban. Végig azt hitte, hogy Anne biztonságban van Svájcban. Anne elmondja, hogy apja és anyja halottak. Aligha lehet másképp. Margot is nagyon beteg. Ő is gyenge és nagyon éhes.

Hanneli a tábor azon részében van, ahol egy kicsivel jobbak a körülmények: néha kapnak kis ételcsomagokat. Megígéri Annénak, hogy megpróbál valami ételt szerezni neki. Pár nappal később újra találkoznak.

„Hanneli.”

„Anne, ott vagy?”

„Igen, itt.”

„Átdobok egy csomagot a kerítésen keresztül. Itt jön.”

Hanneli összegyűjtött némi ételt. Nem sok, de Annénak és Margotnak, akik most rendkívül betegek és éhesek, ez az adag is létfontosságú. Ekkor Hanneli fülét sírás hangja üti meg. Anne az. Nem kapta el a csomagot. Egy másik nő kapta fel és elmenekült váratlan zsákmányával.

Hanneli megpróbálja visszahozni Anne életkedvét. Megígéri, hogy újra próbálkozni fog. Két nappal később sikerül nekik: újra megtalálják egymást, és Annénak végre sikerül elkapnia az apró csomagot. Margot-val együtt, aki ekkorra már nagyon beteg, gyorsan felhasználják majd. „Majd újra itt, a szögesdrótnál beszélünk,” egyeznek meg Hanneli és Anne.

Honnan is tudhatnák, hogy ez volt az utolsó alkalom, hogy hallották egymás hangját?

A deportáltakat tehervonatokba zárják, több, egy vagonba körülbelül 70 embert zsúfolva össze. Az út három napon át tart, miközben nincs étel, ital, nincs hely lefeküdni és csupán egyetlen vödör szolgál vécé gyanánt.

Elgázosításra ítélt magyar zsidók az auschwitz-birkenai rámpán.

1945. január 27-én a Vörös hadsereg felszabadítja az auschwitzi tábort. A tizenöt éves Ivan Dudnikot a Vöröskereszt alkalmazottai viszik ki a táborból. Túl gyenge ahhoz is, hogy lábra álljon.

1944-1945 tele nagyon kíméletlen volt Hollandia északi része számára. Még nem szabadult fel a náci megszállás alól és a nagyvárosokban általános ételhiánnyal küzdöttek. Az emberek olyan tárgyakkal indultak vidéki ételkereső utakra, amelyeket élelemért remélték elcserélni. Ilyenek voltak a jegygyűrűk, ezüst étkészletek és órák. A háború után kiderült, hogy több, mint tízezer ember halt bele az éhínségbe ezekben a szörnyű téli hónapokban.

A hollandok 1942 óta kényszermunkát végeztek a németek számára. Bárki, aki nem jelentkezett dolgozni, a saját letartóztatását kockáztatta meg. Hollandia lakossága félt és kétségbe volt esve. Mikor ér véget ez a szörnyű háború? A szövetségeseknek túl nagy kihívást jelentett átjutni a folyókon. A tél keserűen hideg volt, ráadásul üzemanyagból is jelentős hiány jelentkezett.

Eközben Kelet-Európában a Vörös Hadsereg Németország irányába menetelt. A náciak, megbizonyosodva arról, hogy elvesztették a háborút, elkezdtek megsemmisíteni példátlan kegyetlenségeik bizonyítékait. Az auschwitz-birkeanui gázkamrákat és krematóriumokat felrobbantották és fontos iratokat égettek hamuvá. A világnak nem volt szabad megtudnia, hogy több, mint egymillió embert gyilkoltak itt meg. A foglyokat olyan messzire szállították más németországi és ausztriai táborokba, amennyire csak lehetett.

Anne és Margot ennek a káosznak a kezdetén, 1944 novemberében érkezett Bergen-Belsenbe. Rajtuk kívül még több ezer foglyot irányítottak oda. Az ottani létesítmények azonban nem voltak felkészülve, sem nem voltak megfelelőek arra, hogy

egy ekkora, hirtelen érkező embertömeget befogadjanak. A szenvedés leírhatatlan volt.

Két hónappal később a hátra maradt auschwitz-i foglyokat is tovább szállították. Teljesen kimerülten rakták őket nyílt teherkocsikra vagy teherszerelvényekbe. Voltak, akiket menetteltek; kevés ruhával, cipő nélkül. Azokat, akik nem tudták tartani az iramot, agyonlőtték.

Otto Frank beteg volt ezért hátra maradt a táborban, amikor a náciak elhagyták azt. Végül ez jelentette számára a túlélést. A Vörös Hadsereg 1945. január 27-én szabadította fel az auschwitz-i koncentrációs- és megsemmisítő tábort. Otto nagyon gyenge volt, de végre szabad. A sokáig tartó, hazafelé vezető úton megtudta, hogy felesége Edith, meghalt. Amikor hónapokkal később megérkezett Hollandiába, (amely májusban szabadult fel), már csak egy célja volt: megtalálni a lányait. Gyermekei viszont ugyanazt a sorsot szenvedték el, mint közel hat millió másik zsidó. Nem sokkal később értesült róla, hogy Anne és Margot belehaltak az éhínségbe és betegségbe, körülbelül két hónappal Bergen-Belsen felszabadítása előtt.

A náci rezsim végtelen kegyetlenségeire csak a szövetségesek bevonulása után derült fény; amint csapataik áthaladtak Németországon, Ausztrián és más előzőleg megszállt területeken. Az emberek megdöbbenéssel és hitetlenkedéssel reagáltak. Amikor az angolok 1945 áprilisában felszabadították Bergen-Belsent, alig tudták elhinni, ami a szemük elé tárult. Hogyan lehetséges egyáltalán, ami itt történt? Megtettek mindent, ami csak hatalmukban volt, hogy minél több embert megmentsenek, azonban még a túlélők is olyan betegek és alul tápláltak voltak, hogy a felszabadulást követően további 12 500-an haltak meg a táborban.

Otto a segítőkkel, 1945 októbere. Balról jobbra: Miep Gies, Johannes Kleiman, Otto Frank, Victor Kugler és Bep Voskuijl.

Két évvel a háború után, 1947 júniusában kiadják Anne Frank naplóját, ráadásul az általa választott címén: „Het Achterhuis” (A Hátsó traktus). Az első kiadás gyorsan elfogy, ekkor újranyomtatják. Hamarosan külföldi kiadók is érdeklődni kezdenek a napló iránt.

A naplót máig több, mint 70 nyelvre fordították le, milliók olvasták. Számos országban utcákat és iskolákat neveztek el Anne Frankról.

1947 tavasza. Otto Frank egy könyvet tart a kezében, Anne naplóját. A borítóján sötét felhők vannak és a címe „A Hátsó traktus”. A szerző nevét felülre, sárga betűkkel írták: Anne Frank. Pár hónapon belül lenne tizennyolc éves. Biztosan büszke lenne a könyvére, egy igazi könyvre, amelyen a Hátsó traktusban töltött ideje alatt dolgozott. Olyan sokszor megkérdezte magát, hogy vajon tud-e elég jól írni a kiadáshoz? Hogy az emberek elég érdekesnek találnák-e a történeteit, elolvasnák-e őket? És most íme, itt a könyv. Anne álma valóra vált.

A könyv nem létezne, ha a segítők, Miep és Bep nem mentek volna vissza a Hátsó traktusba miután letartóztatták az ott bujkálókat. Nem sokkal azután, hogy a Biztonsági Szolgálat elvitte a Frank családot, van Pels-éket és a fogorvos Pfeffert, Miep és Bep felmerészkedtek a rejtékhelyre. Összeszedték a naplót és a többi földön heverő füzetet, pénztárkönyveket és papírokat, amiket Anne az írásával kitöltött. Miep egy fiókba rakja mindezeket, hogy visszaadhassa Annénak a háború után. Anne azonban nem tért vissza.

Ezért kaphatta meg lánya szövegeit Otto, a napló kiadása előtt majdnem két évvel, azon a napon, amikor megtudta, hogy lányai már nincsenek életben. A bujkálás idején Anne minden este elrakta a naplójához tartozó iratait egy régi aktatáskába, és azt Otto ágya mellé tette. Édesapja vigyázott rájuk és soha sem olvasott el egy sort sem Anne naplóiból. Még mindig látja maga előtt, ahogy a náci biztonsági tiszt kiborítja a táska tartalmát és amint az összes füzet és papír a földre hullik. Olyan sok mindent történt azóta...

Hosszú időbe telt, mire képes volt végigolvasni Anne naplóját. Eleinte csak részleteket olvasott belőle. Anne története a

Hátsó traktus béli életről mély hatást gyakoroltak rá – túl nehéznek találta a rátörő emlékeket. Az egykor ott rejtőző nyolc emberből csak ő maradt életben. Ám ahogyan olvasott, mintha mindannyian újra életre keltek volna. Túl fájdalmas volt mindez.

Egy bizonyos idő után a lánya története a magával ragadták. Hát nem mesterien írt Anne? Jó szeme volt a legkisebb részletekhez is és találóan leírta a személyeket. Olyan jól tudósított az eseményekről, hogy Otto szinte újra képes volt látni azokat maga előtt. Humorosan írt, de komolyan és mélységes szomorúsággal is. Otto meglepődött, hogy Anne ennyi dologról elmélt. Fogalma sem volt arról, hogy lánya érzelmei és gondolatai ilyen mélyre hatoltak.

Annyira elragadták a naplóban olvasottak, hogy szükségét érezte annak, hogy beszéljen róluk. Egyes részeit megmutatta a barátainak más részeket németre fordított a család távolabbi tagjai számára. „Hallanotok kell, amit Anne írt” – mondta gyakran Miepnek és Jannak, akik szeretettel befogadták őt a háború után. A házaspárnak viszont nagyon nehezére esett hallani Anne szavait.

Néhány barátja azt tanácsolta Ottónak, hogy adja ki a naplókat. Az embereknek tudniuk kell, hogy milyen volt átélni a leírtakat! Fiatal és idős is tanulhat Anne történetéből, és mindenekfelett azért, mert ez volt Anne saját óhaja. Ottonak időbe telt megbarátkoznia ezzel az ötlettel. Anne naplói olyan személyesek, magányosak voltak. Egyes részeit senkire sem tartóztak, mint a kellemetlen dolgok, amelyeket például dühében az anyukájáról írt. Otto tudta, hogy kettejük viszonya nem volt mindig rózsás, de vajon mindenkinek tudnia kellene

4 TANULÁS

FORRÁS 1 Anne naplója

ezekről a részletekről? Anne és Edith sem voltak már jelen. A barátai viszont meggyőzték. Anne naplói olyan különlegesek voltak, hogy több embernek is meg kellett osztania őket. Otto akkortól mindent megtett, hogy kiadót találjon.

1947 tavasza. Otto Frank Anne naplóját tartja a kezében, amiből első ízben 1500 példányt nyomtattak. Anne nagyon szeretett volna íróvá válni. Végül az lett belőle.

4 TANULÁS

FORRÁS 1 A háború után

Anne Frank naplójának kéziratát átadják a holland történészek és tudósok, Dr. Annie Romein-Verschoornak, aki továbbadja szintén történész férjének, Dr. Jan Romeinnak. Mindkettőjüket mélyen megrendíti a napló. Dr. Romein egy első oldalas cikket ír róla a Het Paroolnak (nagy példányszámban megjelenő, széles körben olvasott holland újság, előzőleg az ellenállás lapja), Kinderstem (Gyermekek hangja) címmel.

Anne Frank nem csak naplót, de rövid történeteket is ír 1943 nyarán. Ezek közül néhány teljesen fiktív, a többi viszont valóban megésett Hátsó traktus béli eseményen alapszik.

Otto Frank a Hátsó traktus padlásán, nem sokkal a múzeum megnyitása előtt, 1960. május 3. Prinsengracht 263. Amszterdam.

A második világháború idején sok ember írt naplót úgy, mint Anne. Voltak, akik leveleket írtak az élményeikről családtagjaiknak, szeretteiknek. Mások verseket, történeteket írtak, megint mások titokban fényképeket készítettek.

Már a szörnyű események idején is ráébredtek az emberek arra, hogy az írásaik milyen fontossá fognak válni a háború után, hogy bizonyítékot szolgáltatassanak a nehéz évek viszontagságairól. A személyes történetek kiadásával emlékeztetni lehet másokat arra, hogy ilyenek és semmi hasonlónak soha többé nem szabad megtörténnie.

1944 márciusában a Radio Oranje adásában Gerrit Bolkestein, az oktatás, művészetek és tudományok holland minisztere, arra hívta fel a hallgatókat, hogy őrizzék meg biztonságban személyes memoárjaikat, mint fontos bizonyítékokat. Amikor a bujkálók ezt meghallották, Anne azonnal megértette az üzenet lényegét. Tudta, hogy ez az ő naplójára is érvényes. Eleinte tétovázott, nem tudván, hogy a történetei másokat érdekelnek-e majd, de pár héten belül eldöntötte, hogy belekezd naplójának átdolgozásába, melyet igazi könyvvé tervezett változtatni a háború után. Sajnos nem kapott lehetőséget rá, hogy a tervét véghezvigye. Még annak az évnek az augusztusában letartóztatták.

Anne naplója napjainkban világhírű. A második világháborút követő években a kiadók fenntartással kezeltek minden háborús naplót. Mindenki arra hajlott inkább, hogy a jövőbe tekintsen, és mielőbb elfelejtse a háború évekig tartó borzalmait. A zsidók embertelen szenvedéseiről köröző történeteket szinte el sem lehetett viselni. Az embereket teljesen ledöbbsentette és felkavarta a gonoszság ekképp feltároló mélysége.

Többé-kevésbé véletlen egybeesés volt, hogy 1946-ban Jan Romein történész kezébe került Anne naplójának egy legépelt példánya. Az olvasmány mélyen érintette őt és írt egy cikket róla a Het Parool-nak, ami egy népszerű amszterdami folyóirat. Cikke az első oldalon jelent meg.

Romein a következőket írta: „miután befejeztem az olvasást éjjel volt és meglepődtem, hogy a lámpák még mindig égtek, hogy kapható volt kenyér és tea, és hogy nem hallottam beszűrődni a repülőgépek és katonabakancsok zaját az utcákról. Ilyen mértékig ragadott magával a napló és vitt vissza abba a szürreális világba, ami mostanra már több, mint egy éve mögöttünk van.”

Ekkorra létrehozták a Holland Háborús Dokumentumok Intézetét (NIOD), ahol kutatták és tárolták azokat az iratokat, amelyek értékére még Bolkestein miniszter hívta fel a figyelmet 1944 márciusában, a Radio Oranjén keresztül. Anne naplója nagyon különleges, állapította meg Romein. Azt írta, hogy nehéz volt számára elképzelni más dokumentumot az intézményben, amelyik „ennyire tiszta, intelligens és mégis olyannyira emberi”. E magasztalás után már nem volt nehéz kiadót találni.

Azóta sok történetet kiadtak. A mai napig is napvilágot látnak újabb és újabb dokumentumok, amelyek képet adhatnak a második világháború borzalmairól. Mindezek közül a kiadások közül Anne naplója a leghíresebb. Több millió ember, több tucat országban elolvasta már az írását. Szintén milliók vannak a világban, akik meglátogatták már a helyet, ahol Anne és családja, négy sorstársukkal éltek a bujkálásuk idején: a Hátsó traktust.